

VÝTVARNÁ A LITERÁRNÍ KOLÁŽ REDEFINUJÍCÍ ROMÁN I KOMIKS

Richard McGuire: Tady

Z angličtiny přeložil Marek Torčík
Host, Brno 2025, 304 s.

Martina Martinez Arboleda

Jen výjimečně se objeví dílo, které dokáže proměnit způsob, jakým nahlížíme na literární médium a knižní artefakt. Román *Tady* (Here) Richarda McGuirea je výtvarným přepsáním románu jako žánru, v němž se jazyk stává druhotným (stručným), ne-li nadbytečným (absentujícím). Příběh se odehrává díky technice střihu a vrstvení času.

Toto unikátní dílo vycházející z principů komiksového žánru spojuje současně sekvenční umění, montáž v čase a vizuální koláž, v níž forma neoddělitelně splývá s obsahem. Grafický román *Tady* přesahuje hranice komiksu, experimentální narativní strukturou narušuje představy o čase, prostoru i vyprávění a radikálně redefinuje pojem vizuální literatury.

Román *Tady* postrádá chronologickou posloupnost i tradiční stránkování. McGuire záměrně opouští lineární dějovou linii a místo ní vytváří poetiku místa (jehož lokalizace je konkrétní a autobiografická) – jednoho obyčejného obývacího pokoje (a výhledu z něj na protější ulici a dům v koloniálním stylu) v New Jersey (dle autorových slov konkrétně v Perth Amboy, kde sám vyrůstal), který se stává svědkem vývoje lidských životů i přeměny krajiny a světa napříč tisíciletími – od prehistorie přes domorodé kultury a rozličné rodiny žijící zde ve 20. století až do aktuální doby a také fiktivní predikované budoucnosti.

Nejstarší zobrazený čas odpovídá období kolem 3 000 500 000 př. n. l. (střed archaika – doba vzniku prvních kontinentů a bakteriálního života), nejnovější roku 10 175, kdy na obrázku vidíme zvíře podobné tapírovi, a roku 22 175, kdy je všude bujná, obrozená příroda vystihující postapokalyptickou vizi: země se očistila od člověka a přetrvala, příroda je kvetoucí a vlnadná, objevují se kolibříci a živočich podobný dinosaurovi či ptáku (ostatně, jak známo, ptáci se vyvinuli z malých

dvounohých masožravých dinosaurů a některé fosilní druhy sdílejí rysy obou skupin).

Stavba domu, v němž se nachází obývací pokoj coby dějiště příběhů, začíná v roce 1907. V roce 2111 vidíme, jak se do obývacího hrne velká voda. Svět je zatopen. V roce 2126 je na místě domu moře, ve kterém pluje manta. V daleké budoucnosti roku 2213 se odehrává prohlídka na místě, kde stával dům a kde se nyní nachází vodní plocha přemostěná dřevěnými můstky. AI průvodkyně za komentáře „je jako živá“ jednoho z návštěvníků vykládá o historii domu a lidstva ve 21. století, k čemuž využívá vějíř poskytující holografické výjevy předmětů, které kdysi bývaly běžné: hodinky, peněženka, klíče. V roce 2313 lidé ve skafandrech hledají předměty (archeologické nálezy) v oblasti, kde nyní vládne sucho a vysoké znečištění či zamořenost, soudě podle skafandrů a masek.

McGuire nakládá s časem volně a poeticky – záběry se neřídí přísnou chronologií, naopak – v jediném panelu se často překrývají různé epochy a vrstvy událostí, které vytvářejí kolážovou strukturu prostoru a času.

Čtenáři je nabídnuta mozaika momentů – každá dvoustrana (a často i jednotlivé panely)

zachycuje jiný rok, často několik let najednou – a možnost re/de/konstruovat příběh z vizuálních náznaků a časových přesmyček, přičemž se prolínají běžné rodinné činnosti, historické události i spekulace o budoucnosti. Některé osoby a rodiny jsou zmiňovány opakovaně, čímž lze vysledovat jistou kontinuitu jejich příběhu.

V rámci jediné stránky se může objevit domorodý muž vyprávějící své partnerce v roce 1609 o divokém nebezpečném zvířeti žijícím v jejich lese vedle záběru na člověka v obývacímu v roce 1975 v masce medvěda. V roce 1997 proniká do domu zloděj a v roce 1998 vletne do pokoje pták.

Právě tato vizuální juxtapozice – vrstvení fragmentů v čase – otevírá nové emocionální dimenze: McGuire (mnohdy) beze slov vyjadřuje smutek, humor, nostalgii, melancholii, absurditu i naději. Význam nevzniká z narace, ale z rytmu a kontrastu obrazů – z toho, co je vidět, i z toho, co chybí. Nelinearita narativu, fragmentárního a asociativního, podtrhuje filosofický koncept, v němž se minulost a budoucnost mohou odehrávat současně a pramenit z přítomnosti – tady a teď.

Tady je ontologickou meditací o čase, vývoji lidstva a světa i pomíjivosti v měřítku geologického i kosmického času. Lidská existence se jeví jako efemérní, prchavá a zranitelná, a přesto získává nezpochybnitelnou důstojnost a krásu.

Multitalentovaný inovátor času a prostoru ve vizuálním vyprávění

Richard McGuire (narozený v roce 1957 v New Jersey) je americký ilustrátor (pro přední světová média jako *The New York Times*, *The New Yorker* či *Le Monde*; jeho práce jsou součástí sbírek významných institucí, například MoMA v New Yorku), komiksový autor, hudebník a designér. Po vystudování Rutgersovy univerzity zahájil uměleckou dráhu v New Yorku, kde v 80. letech působil jako baskytarista a spoluzakladatel postpunkové kapely Liquid Liquid, jejíž skladba „Cavern“ se stala inspirací pro mnohé další umělce. Zároveň se věnoval street artu a podílel se na významné výstavě New York/New Wave. V 90. letech se věnoval animaci, přičemž jeho tvorba zahrnuje

také dětské knihy, design hraček, výrobků a interaktivních médií. V roce 2009 obdržel stipendium Cullman Center v New York Public Library.

Celá jeho umělecká tvorba je prostoupena snahou o pochopení složitosti času, prostoru a lidské existence, což jej řadí mezi nejvýznamnější současné inovátory v oblasti vizuálního vyprávění.

V roce 1989 publikoval krátký, šestistránkový komiks *Here* v časopisu *Raw*, který zásadně redefinoval zobrazení času a prostoru v komiksovém médiu. V roce 2014 vyšla rozšířená verze této grafické novely, která získala prestižní ocenění a stala se ikonou moderního komiksu. V roce 2024 byla uvedena vynikající filmová adaptace *Here* v režii Roberta Zemeckise s herci Tomem Hanksem a Robin Wright.

Do češtiny byl román přeložen Markem Torčíkem a vydán v roce 2025.

Čas a prostor jako simultánní zkušenost

Román *Tady* otevírá prostor dlouhé panoramatické časové osy, aniž by odkláňel pozornost od detailů osobních či obecně lidských. Lze jej právem označit za epický časosběr planety a historie několika rodin, přičemž v něm autor implicitně vyjadřuje jak svůj inherentní důvtip, tak hlubokou empatii a porozumění lidskému naturelu.

Nezapomenutelně důvtipná je situace, kdy v roce 1986 pochválí dívka svému kolegovi tričko s nápisem *Future transitional fossil* (Budoucí přechodná fosilie, překlad recenzentky).

Někdy na sebe navazují repliky z různých časových pásem: *Ztratil jsi něco?* (1960) – *Ztratil jsem peněženku.* (1932) – *Myslím, že ztrácím rozum.* (2008) – *A pak jsem ztratila sebekontrolu.* (1996).

Nebo kupříkladu: *Ztrácím zrak.* (1951) – *Bez brýlí na čtení nevidím vůbec nic.* (2014)

Smysly jako zrak a sluch, kterým často připisujeme až nezdravé výsadní postavení, nahlíží McGuire coby klamavé a nespolehlivé, zatímco přírodu vnímá jako nepomíjivý prostor božské transcendentální síly, která přesahuje lidstvo, ale zároveň odráží jeho stavy a rozpoložení duše: velká voda přichází po sérii hádek (z různých časů) a nadávek (mnohdy originálních) a rozbitého skla (skleničky, zrcadlo).

Katastrofické scénáře se prolínají celým románem jako připomínka pomíjivosti vši existence: v roce 1999 hlas v TV predikuje, že za osm milionů let začne slunci docházet palivo, bude se nafukovat a měnit v červeného obra, až pohltí oběžnou dráhu Merkuru, Venuše i Země.

V různých letech laskavé manželky vyprovázejí ráno své muže do práce a ptají se, zda mají „hodinky, peněženku, klíče“.

Zajímavé propojení časových rovin a narativních pásem najdeme též na panelu, kde dva dědové hrají v roce 2050 hru s barevnými portály visícími ze stropu jako suncatchers (sklíčka zachycující světlo, často lomené do spektra), přičemž tyto portály omlazují (teleportují a mění věk v čase).

Kultury původních obyvatel v románu *Tady*

V roce 1609 svádí domorodý Američan z nespécifikované komunity (dle jazyka jde o kmen Wampanoagů z jihovýchodního Massachusetts a Rhode Islandu) svou partnerku, zatímco v roce 1986 na téměř místě (a dvoustránce) přichází archeolog se svými asistenty podívat se na dvorek domu za účelem nalezení stop původních kultur.

Wampanoagové byli jedním z kmenů, které v 17. století kontaktovali první angličtí kolonisté, například poutníci z lodi Mayflower v roce 1620. Nejznámějším představitelem kmene je náčelník Massasoit.

Jazyk kmene Wampanoagů patří do algonkinské jazykové rodiny a díky misijní činnosti v 17. století vznikly i jeho přepisy v latince (např. bible přeložená do tohoto domorodého jazyka). Jazyk postupně vymizel, ale v současnosti probíhá revitalizační projekt Wôpanâak Language Reclamation Project, vedený i potomky Wampanoagů (např. Jessie Little Doe Baird).

Jakkoli je konkrétní fyzická lokalita dění románu *Tady* situována do New Jersey, scéna s původními obyvateli a jejich jazykem odkazuje nikoli nutně k této lokalitě, ale ke kulturní vrstvě původních obyvatel severovýchodní Ameriky – jde o záměrné rozšíření časoprostorového vědomí místa nad rámec jedné parcely.

Je též možné, že autor vědomě spojil jazykovou a kulturní rovinu kmene Wampanoag s jinou geografickou oblastí, než kde se standardně vyskytoval, aby poukázal na „historii země“ v širším slova smyslu.

Vícedimenzionální obraz života:

Design, filosofie a lidství v románu *Tady*

Dílo vtiskuje do své struktury veškeré základní aspekty lidské existence – od lásky, romance a sexuality přes rozchody, politické konflikty a rodinné rozpře až po smrt a pohřeb. Narativní prostor zahrnuje i drobné každodenní momenty, jako je vázání tkaniček, hry twister a kočičí kolébka či dětské rýmačky (*Kolo, kolo mlýnský*). Tato rozmanitost podtrhuje snahu zachytit komplexní, vícedimenzionální obraz života, ve kterém se prolíná banalita s dramatem.

Text reflektuje též mnohé filosofické vrstvy: mladá žena studuje knihu a předčítá nahlas o hluboce symbolické tradici domorodých civilizací, kdy při sklizni vyslovovali jména narozených dětí a při sázení jména mrtvých.

Věta „*nikdo životem jen tak neprotančí, všichni spíš klopýtají ve tmě*“ vystihuje křehkost a nejistotu lidské cesty. Symbolika světla a tmy se dále rozvíjí v obrazu otce, který v potměšlém obýváku ukazuje svému miminku měsíc, čímž akcentuje metaforu naděje.

Závěrečná scéna přivádí pozornost k paměti a trvání – artefaktu v podobě knihy, kte-

rou nalézá žena v roce 1957. Tento moment symbolizuje kontinuitu mezi minulostí a přítomností a přenos zkušeností skrze generace a literární médium.

Graficky je *Tady* ukázkou mistrovské práce s designem. Kompozice je geometrická, často symetrická, přesto nikdy chladná. Barevnost evokuje nálady jednotlivých epoch: sépiové tóny 19. století, syté barvy 60. let, chladné futuristické odstíny pro budoucnost. Typografie je nenápadná, leč efektivní.

Tady tematizuje konečnost jednotlivce a lidstva vůči nekonečnému kontinuu. Čas zde představuje chaotickou strukturu, kterou lze číst i jako parafrázi na Nietzscheho věčný návrat. S odkazem na heterotopii Michela Foucaulta můžeme McGuireův obývací pokoj chápat jako místo, kde se sbíhají vrstvy existence, iluze a historie.

Průlomový McGuireho román *Tady* lze právem vnímat jako umělecký artefakt, filosofickou úvahu i mediální experiment. Je dílem transformačním, konceptuálním, a především hluboce lidským. ■